

TULEVAISUUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 4/2010 vp

Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 20 päivänä lokakuuta 2010 lähettäessään valtioneuvoston selonteon ruokapolitiikasta (VNS 6/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi maa- ja metsätalousvaliokuntaan samalla määrännyt, että tulevaisuusvaliokunnan on annettava asiasta lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Hanna Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Sirpa Sarlio-Lähteenkorva, sosiaali- ja terveysministeriö
- tutkimusprofessori Suvi Virtanen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- ohjelmapäällikkö Salme Haapala, Foodwest Oy
- Myynti- ja Markkinointijohtaja Peter Fagerholm, Oy Snellmanin Lihanjälöstus Ab
- keittiömestari Sasu Laukkanen, Restaurant Chef & Sommelier
- toimitusjohtaja Heikki Juutinen, Elintarviketeollisuusliitto ry

- luomuasiantuntija Mikko Rahtola, Luomuliitto ry
- toiminnanjohtaja Helena Lehtoaro, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Pohjois-Savon maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus
- ruokakulttuuriasiamies Anni-Mari Syväniemi, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK
- toimitusjohtaja Osmo Laine, Päivittäistavara-kauppa ry
- elintarvike- ja ravitsemusasiantuntija Annikka Marniemi, Suomen Kuluttajaliitto ry
- luonnonsuojeluasiantuntija Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- taiteilija Osmo Rauhala.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Marttaliitto Oy ja
- Suomen Elintarviketyöläisten Liitto SEL ry.

Valiokunta on saanut myös lisäselvitystä kirjallisena:

- tutkija Jukka Tauriainen, MTT
- toimitusjohtaja Erkki Pöytäniemi, Kurmakka - Organic Food Oy.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Tulevaisuusvaliokunta pitää selontekoa tärkeänä ja tukee hallituksen ruokapolitiittisia linjauksia.

Tulevaisuusvaliokunta ottaa esille erityisesti lausunnon alkuosassa niitä ruokapolitiikan tulevaisuuden haasteita, joita tunnistettiin valiokunnan monivuotisessa Suomen biopolitiikan haasteita globaalitasolla selvittelleessä arviointi- ja ennakointihankkeessa (Löytöretkiä biopolitiikkaan, Suomen biopolitiikan haasteita ja näkökulmia globaaleissa puitteissa 2010—2050 (Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2010)).

Globaalitasolla ravinnon tuotanto liittyy yleisempään kysymykseen siitä, miten maaperää ja vesistöjä tulisi käyttää biotuotantoon ja muihin tarkoituksiin. Maan ja veden käyttöön liittyvissä ratkaisuihin pitää tasapainoisesti ottaa huomioon ilmastonmuutoksen torjunta, maailman ravintohuollon turvaaminen sekä lajien moninaisuuden suojelu. Tulevaisuusvaliokunta katsoo, että suomalaista biotuotantoa kehitettäessä kolme keskeisintä tavoitetta ovat suomalaisten työllistyminen, ilmastonmuutoksen ja muiden ympäristöhaittojen (mm. ravinnepestöt vesistöihin) torjunta sekä toimiminen vastuullisesti nälkäkatastrofien torjumiseksi maailmassa. Myös luonnon monimuotoisuuden suojelu ja kehityksissä asuvien olosuhteiden parantaminen ovat tärkeitä tavoitteita.

Yleisten biosektoriin liittyvien tavoitteiden ohella suomalaisen ruokapolitiikkaan liittyviä tärkeitä erityisiä tavoitteita ovat kotimaiseen tuotantoon perustuva huoltovarmuus, ruuan terveellisyys ja terveellisten ruokavalintojen edistäminen, ruuan ainesosien ja alkuperän jäljitettävyys, Suomessa tuotetun ruuan jalostusasteen nostaminen mm. terveysvaikutteisilla elintarvikkeilla, erityisesti pienten ja keskisuurten elintarvikesektorin yritysten viennin edistäminen sekä paikallisten elintarvikkeiden ja pientuottajien

(ns. lähiruuan) mahdollisuuksien lisääminen. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että koska Suomessa oikeastaan kaikki on lähiruokaa, on parempi puhua paikallisruoasta ja pientuottajien tuotteista.

Selonteko on tuottaja- ja tuotantopainotteinen. Valiokunta pitää tärkeänä, että ruokapolitiikkaa lähestytään niin tuottajan kuin kuluttajan näkökulmasta unohtamatta ruokaketjun monia muita toimijoita.

Kuluttajan näkökulma

Tarkasteltaessa ruokaa kuluttajien näkökulmasta tärkeätä on, että suomalaisten raaka-aineiden, elintarvikkeiden ja ruuan laatu on hyvää. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka edistetään kansalaisten terveyden ja muun hyvinvoinnin kannalta hyviä ruokavalintoja. Hyvien valintojen tekeminen on vaikeutunut siksi, että elintarvikkeissa käytetään yhä enemmän lisäaineita niiden säilyvyyden ja houkuttelevuuden lisäämiseksi. Tätä kehitystä on edistänyt toimitusketjun piteneminen elintarvikkeen tuottajalta kuluttajalle. Useat tuotteet sisältävät turhia lisäaineita, jotka vaikuttavat esimerkiksi vain tuotteen ulkonäköön. Myös tietynlainen "uusavuttomuus" on huonojen ruokatottumusten ja valintojen taustalla.

Tulevaisuusvaliokunta katsoo, että tärkeintä on vaikuttaa lasten ja nuorten ruokailutottumuksiin. Kuten selonteossa korostetaan, ruokailuun liittyvä kulttuuri ja osaaminen ovat keskeinen osa sivistystä. Suurin vastuu sivistyneen ruokakulttuurin ja hyvien ruokatottumusten siirtämisessä lapsille on kodeilla ja lasten vanhemmillä. Kotoa opitut hyvät ruokatottumukset antavat kestävä pohjan lasten ja nuorten terveelliselle ruokailulle. Perheiden yhteisillä aterioilla on lisäksi suuri merkitys perheen yhteenkuuluvuudelle, hyvinvoinnille ja ruokakulttuurin edistämiseksi.

Vanhemmilla tulisi olla riittävät tiedot, taidot ja motivaatio hoitaa perheen ruokahuoltoa ja välittää hyvää suomalaista ruokakulttuuria seura-

valle polvelle. Tietojen hankinnassa tärkeää apua tarjoaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä kansallisten elintarvikkeiden koostumustietokanta. Kansalaiset voivat löytää sieltä vastauksia mm. kysymyksiin, mikä ruoka on terveellistä, mikä on lisäaineiden osuus, mitä vaihtoehtoja on tarjolla jne. Tietokantaa tulee edelleen kehittää ja sen käyttöä lisätä.

Kodin ohella hyvän ruokakulttuurin omaksumisessa päivähoito ja koulu ovat avainasemassa. Koulu-, laitos- ja työpaikkaruokailu ovat vuosikymmeniä olleet Suomen kansallisia vahvuuksia. Tulevaisuusvaliokunta korostaa, että näiden laatu, saatavuus ja houkuttelevuus on varmistettava. Hankintaosaamista on vahvistettava. Resurssit on turvattava erityisesti koulu-ruokailussa. Terveellisen arkiruuan valmistus on kansalaistaito, joka jokaisen tulisi hallita ja jonka kouluopetuksen tulisi alkaa riittävän aikaisin. Opetusta tukevaa kerhotoimintaa tulee lisätä, mihin monilla järjestöillä on jo valmiudet. Koulujen opetuskeittiöt tulisi saada nykyistä tehokkaampaan käyttöön.

Ruokatuotannon valinnat

Viitaten Maabrändi-ryhmän 25.11.2010 julkaisemaan raporttiin tulevaisuusvaliokunta katsoo, että ruoka-ala on nostettavissa nykyistä enemmän työllistäväksi kasvualaksi ottamalla paremmin huomioon Suomen erikoiset luonnonolosuhteet. Jotta alan menestys turvattaisiin pitkäjänteisesti, on tarkkaan harkittava, mikä on pitkällä aikavälillä kestävä suomalaisen ruoan tuotantotapa. Keskeinen valinta on panostaminen luomu- tai perinteiseen viljelyyn sekä valinta geenimuuntelusta vapaan tuotannon tai siihen nojautuvan tuotannon välillä. Näitä strategisia valintoja on tehtävä jo lähitulevaisuudessa.

Maailmanlaajuisesti biotuotanto polarisoituu suuren mittakaavan ja pääomavaltaisen agrobisnesmallin sekä työ- ja osaamispääomavaltaisen pientuotantomallin kesken. Nämä mallit kilpailevat ravinnon, kuidun ja energian tuotannossa kaikissa merkittävässä biotuotantomaissa. Vaikka agrobisnes pystyy viljelemään biotuotteita ja erityisesti ravintokasveja pienellä tuote-

tun yksikön hinnalla, maailman kasvavan väestön ravintoturvan ja mielekkään työn tarjoamisen kannalta pientuotantomalli lienee tulevaisuudessa keskeisen tärkeä. Sen merkitys kasvaa ongelmien kärjistyessä kehitysmaiden suurten metropolien valtaviksi levinneillä slummialueilla.

Suomi on maailman pohjoisin maatalousmaa, jossa satotasot ovat ilmaston vuoksi selvästi heikommat kuin muualla Euroopassa, saati etelämpänä. Tosin ilmastonmuutos on erityisesti nurmien kasvuna muuttamassa tilannetta. Suomen maatalous voidaan lukea pääasiassa pientuotantomalliin perustuvaksi erityisesti, kun sitä verrataan viljelyyn tulevaisuusvaliokunnan edellä mainitussa arviointihankkeessa Suomen vertailukohdiksi valituissa Brasiliassa ja Uruguayssa.

Ottaen erityisesti huomioon Suomen pohjoisen ilmanalan sijainnin, tulevaisuusvaliokunta pitää varsin oivaltavana asiantuntijakuulemisessa esitettyä kiteytystä "bulkkituotanto täällä on kuin polttaisi märkää puuta öljyn avulla". Suomen pohjoinen ilmanala tarjoaa kuitenkin hyviä lähtökohtia maatalouden arvokkaille erikoistuotteille. Tarve käyttää kasvinsuojeluaineita on maassamme vähäisempi, koska talvi ja kylmyys tappavat homeita ja tuholaisia. Niinpä esimerkiksi korkealaatuisten siemenperunoiden tuotanto sopii erityisen hyvin Suomeen. Kesän valoisuus luo aromeja, jotka tukevat marjojen ja yrttien kasvatusta ja muiden maatalouden erikoistuotteiden valmistusta. Luonnonolosuhteiden hyödyntämisen ohella Suomen kemiallinen metsäteollisuus tarjoaa mahdollisuuksia erikoistuotteiden viennille. Tästä hyvä esimerkki on Xylitolin menestys.

Kiinnostus luonnonmarjoja ja -sieniä kohtaan on maailmalla kasvussa. Luonnonmarjojen ja -sienten keräämisestä pitäisi tehdä houkuttelevaa ja taloudellisesti kannattavaa muutenkin kuin käyttäen ulkomaisia poimijoita. Alan koulutusta on tuettava, jotta keruuta voidaan kasvat-
taa ja kehittää. Koulutuksella voidaan taata keruutuotteiden laatu ja oikea lajimääritys. Alan neuvontajärjestöt katsovat, että tulevaisuudessa myös uudet sukupolvet näkevät keruun moni-

puoliset hyödyt ja innostuvat keräämään luonnonmarjoja ja -sieniä.

Luomu on Suomelle mahdollisuus

Suomen erityisolosuhteet tukevat luomutuotantoa. Suomen peltopinta-alasta 7,2 % eli noin 164 000 ha on luomussa. Lisäksi Suomessa on merkittävä määrä luomusertifioituja keräilyalueita. Luomun markkinaosuus Suomen elintarvikemarkkinoista ja elintarvikkeiden viennistä on noin 1 %. Vaikka luomutuotannon merkitys Suomen kansantaloudelle on vielä vähäinen, sen kasvumahdollisuudet vaikuttavat hyviltä. Luomun maailmanmarkkinat ovat lähes 40 miljardia euroa (2008) ja ne ovat kaksinkertaistuneet 2000-luvulla. Markkinoista valtaosa on Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa (noin 97 %), mutta luomumarkkinat kasvavat nopeasti kaikkialla muuallakin, missä on vaurastuva keskiluokka, mm. Venäjällä ja Kaukoidässä.

Luonnonolosuhteiden ohella luomutuotantoon panostamista on perusteltu seuraavilla näkökohdilla:

1) Luomuviljely vähentää maatalouden päästöjä vesistöön ja ilmaan. Tavanomaisessa viljelyssä typpilannoitteet ovat keskeinen hiilijalanjäljen lisääjä. Luomuviljelyn biologinen typensidonta on hyvä tapa välttää näitä päästöjä.

2) Luomuviljely parantaa huoltovarmuutta. Pandemia, terrorismi tai öljyn hinnan raju muutos voivat johtaa tilanteeseen, ettei maahan saada tuontiraaka-aineita, lannoitteita eikä energiaa. Luomutilat ovat lähes omavaraisia ravinteiden ja rehuvalkuaisen suhteen.

3) Jos luomutuotanto on laajaa, välttyään vuosittain satojen miljoonien eurojen maatalouden kemikaalien ja energian tuonnilta. Pelkistään Suomessa saadaan keinolannoitteella Euroopan huonotuottoisin sato.

4) Luomutuotannon kannattavuus on vaihdellut suuresti, mutta on ollut keskimäärin samaa tasoa kuin tavanomaisesti viljellyillä tiloilla. MTT:n keräämien kannattavuuskirjanpitotietojen perusteella luomutuotanto oli keskimäärin vuonna 2007 hieman vähemmän kannattavaa kuin tavanomainen viljely, mutta kannattavam-

paa vuosina 2008 ja 2009. Luomutiloista lypsykarjatilat ovat tutkimuksen mukaan kannattavimpia ja kannattavuus oli selvästi parempi kuin tavanomaisessa tuotannossa.

5) Arviolta noin kuudesosa luomutuotannon arvosta on mennyt vientiin. Tosin suuri osa viennistä on ollut vielä raaka-aineita, ja Suomeen on tuotu runsaasti jalostettuja luomutuotteita. Merkittävimmät suomalaiset luomuvientituotteet syntyvät nyt viljaketjussa: hiutalekaura, kaurahiutale, vehnäjauho ja leipä. Toinen painopistealue on marjaklusteri — lähinnä luonnonmarjat ja niistä tehdyt jalosteet. Kokonaisuudessaan mustikan ja puolukan vienti on arvoltaan noin 15 milj. euroa. Siitä luomua on vain muutamia prosentteja, vaikka Suomessa on runsaasti luomusertifioituja keräilyalueita. On ennakoitu, että pitemmällä tähtäimellä luomukotieläintuotteet ottavat johtoaseman suomalaisessa luomuviennessä. Esimerkiksi Suomea luomussa paljon edellä olevan Tanskan luomuviennin arvo vuonna 2009 oli lähes 100 milj. euroa, ja siitä 50 % oli meijerituotteita ja 15 % lihatuotteita.

6) Luomutilat ovat muita tiloja suurempia, mutta niiden työmäärä on tavanomaista viljelyä alhaisempi, kun otetaan huomioon tilakoko. Luomuviljelijät ovat keskimäärin nuorempia kuin tavanomaiset viljelijät. Viljelijämäärien koko ajan supistuessa suuntana on, että nuorista jatkajista yhä suurempi osa valitsee luomutuotannon tuotantotavakseen.

7) Luomutuotannolla voidaan edistää terveyttä. Maailman ruuantuotanto on kemikalisoitunut muutaman vuosikymmenen aikana. Samaan aikaan esimerkiksi allergiat, astma, syöpä ja hedelmättömyys ovat lisääntyneet. Jo nyt monet ravinnon kemikaalit tiedetään haitallisiksi. Kun kerran on mahdollisuus tuottaa tarpeellinen määrä ruokaa ilman lisäaineita, miksi otamme terveysriskin, joka koskee myös jälkeläisiämme?

8) Vastuu maailman ruokatuotannosta: YK:n ruokafoorumi suositti 2009 raportissaan laajamittaisen luomuviljelyn ottamista käyttöön maailman ruokapulan helpottamiseksi.

9) Muuttuvat kulutustavat suosivat luomutuotantoa. Luomu- ja lähiruuan suosio kasvaa ja

kuluttajat ovat entistä kriittisempiä ruuan laatuun ja tuotantotapaan nähden. Tulevaisuus on kuitenkin kuluttajan, veronmaksajan ja äänestäjän käsissä, ja olisi parempi sopeutua näiden toiveisiin hallitusti.

Maabrändi-ryhmän 25.11.2010 julkaisema raportti esitti luomutuotannon osuuden nostamista 5—7 prosentista 50 prosenttiin. Tulevaisuusvaliokunta katsoo, että tavoite luomutuotannon kymmenkertaistamisesta edellyttää monia vaativia sitä tukevia pitkän linjan päätöksiä, kuten

1) Koko elintarviketuotantoketju olisi viritettävä uudelleen luomun tukemiseksi. Huomattava osa suomalaisista luomutilojen tuotteista menee nykyisin jalostuksessa tavanomaisten tuotteiden joukkoon. Nopeimmat etenemisen mahdollisuudet siirtymisessä luomuun näyttäisivät olevan karjataloudessa. Jos maito- ja lihajalosteiden valmistajat lähtevät aktiivisesti luomuun mukaan, on luomuosuuden kasvu nopeasti täysin mahdollista. Tanskassa luomumaidon osuus lähentelee 30 %:a. Tanskan nykytasolle pääsy vaatii valiokunnassa kuullun asiantuntijan mukaan noin 5—6 vuoden työn.

2) Luomusektorin olisi organisoiduttava siten, että luomun kehittämisellä on selkeä vastuuorganisaatio. Eri toimijat olisi saatava toimimaan yhteisen tavoitteen hyväksi. Yhteistyössä tulisi olla mukana keskeiset elintarvikeketjun toimijat.

3) Tutkimus- ja kehitystyön painopistettä olisi siirrettävä edellytysten luomiseen luomutuotannolle. Erityisen olennaista on perusteellisemman tiedon tuottaminen peltoluonnon eri organismien vuorovaikutuksesta. Luomuviljelyn ohella vuorovaikutustietoa voidaan hyödyntää monenlaisten ekosysteemipalvelujen tuottamisessa.

4) Luonnon vuorovaikutusmekanismien hyvään tuntemukseen perustuen luomusta on kehitettävissä korkeatasoiseen osaamiseen perustuva ala. Luomualan laaja opetus olisi käynnistettävä.

5) Ruuan ja elintarvikkeiden jalostustyössä luomu olisi nostettava painopisteeksi.

6) Nykyistä varauksellista asenneilmastoa olisi muutettava eli saatava suomalaiset aidosti

arvostamaan suomalaista luomua ekologisesti kestävimpanä tuotantotapana.

Laajaan panostukseen luomutuotantoon liittyy myös ongelmia, jos siirrytään suurempiin tuotanto- ja kulutusmääriin. Tällöin avautuvat selkeämmin etujen ohella myös mahdolliset ongelmat. Suomessa luomun kannattavuus suhteessa perinteiseen tuotantoon laskee, jos luomun erityistuki poistuu. MTT:n tutkimuksen mukaan vuonna 2008 tukien osuus luomutilojen bruttotuloista oli 53 %, kun se tavanomaisilla tiloilla oli 36 %. On kuitenkin otettava huomioon, että tuen osuus tuloista vaihtelee paljon tuotantomuodon mukaan. Viljanviljelyssä tuet muodostavat tavanomaisessakin tuotannossa 50—60 % tilan bruttotuloista, kun taas vaikkapa puutarhatuotanto on "yrittäjämäisempää", jolloin tukien osuus jää noin 15 %:iin ja luomuhehtaarituen merkitys suhteessa tilan liikevaihtoon on melko vaatimaton. Kasvihuonetuotantoon ei ole olemassa mitään luomutukia, ja siitä huolimatta luomukasvihuonetuotteita on yleisesti kaupan.

Toinen tapa parantaa ruuantuotannon imagoa on Yhdysvalloissa nimellä "all natural" kulkeva tuotantotapa laadun merkintäjärjestelmineen. Tässä vaihtoehdossa ympäristömyönteisen tuotantotavan ohella erityisesti rajoitettaisiin sallittavia lisäaineita ja korostettaisiin eläinten hyvää kohtelua. Tästä tehoviljelyn ja luomuviljelyn väliin asettuvasta ns. kolmannesta mallista on jo hyviä kokemuksia Suomen elintarviketuotannossa. Luomun vahvuuksina muihin ruuan imagoa parantaviin ratkaisuihin verrattuna ovat kuitenkin selvät sallittujen tuotantomuotojen kriteerit ja tuotannon uskottava valvonta.

Geenimuuntelu

Yksi pitkällä tähtäimellä hyvin olennainen kysymys on suhtautuminen geenimuunteluun tavanomaisen tuotannon ohella myös luomutuotannossa. Suhtautuminen geneettiseen muunteluun jakaa voimakkaasti mielipiteitä Suomessa. Tulevaisuusvaliokunta kiinnittää ruokapolitiikan näkökulmasta huomiota seuraaviin asioihin.

On mahdollista, että huonoilla ratkaisuilla, erityisesti uuden tiedon soveltamista rajoittavil-

la päätöksillä jääme jälkeen biojalostuksessa. Tulevaisuusvaliokunta katsoo, että pitkällä aikavälillä (2030 ja varsinkin 2050) uuden biotekniikan osaaminen on todennäköisesti aivan toisella tasolla kuin vuonna 2010 puhumattakaan 1990-luvun tekniikoista, joilla monet nykyisin käytetyt geenimuunnellut kasvit on kehitetty. Tähän viittaavat uudet menetelmät, joilla geeni voidaan siirtää tarkasti haluttuun paikkaan kasvin DNA:ssa (ns. sinkkisorminukleaasien käyttö). Tällöin ei todennäköisesti tarvitse käyttää antibiootteja geenin siirron onnistumisen todentamiseksi.

Vaikka geenimuuntelun riskit on syytä tiedostaa, erityisesti kehitysmaiden ruokahuollon kannalta on tärkeää hyödyntää uuden tiedon tarjoamia mahdollisuuksia. Suomessa geenimuuntelu ja muu uusi biotekniikka näyttäisivät tarjoavan lupaavia mahdollisuuksia erityisesti biopolttoaineiden ja puiden kehittämisessä. Tulevaisuusvaliokunnan bioraportissa on esitetty maailmanlaajuisesti sovellettavissa oleva ratkaisumalli, jolla luodaan geenimuuntelun riskejä ratkaisevasti vähentävä välimuoto kasvien risteyttämällä jalostamisen ja geenejä lajeista toisiinsa siirtävän geenimuuntelun väliin. Ehdotetussa välimuodossa sellainen geneettinen muuntelu on sallittua, joka on periaatteessa saavutettavissa kasveja risteyttämällä. Tällaisella muuntelulla voisi olla kevennetty hyväksymismenettely. Ehkä myös luomutuotannossa voitaisiin sallia näin kehitettyjen kasvien käyttö.

Valiokunta katsoo, että on tärkeää selvittää, mikä tuotantolinja ja -tapa on ympäristöystävällisin, joka menestyy vähentyneellä EU-tason tai kansallisen tason tuella parhaiten, ja ylipäätään, mitkä ovat eri tuotantolinjojen hyödyt ja haitat pitkällä aikavälillä. Olennaista on tiedostaa, että Suomella on nyt vielä mahdollisuus valita luomun ja geenimuunteluun perustuvan tehotuotannon välillä tai nojautua johonkin välimuotoon.

Ruoan korkea laatu

Kuluttajan näkökulmasta tärkeitä ovat lisäaineet, geenit, tuoreus ja maku sekä kuljetus. Vuoden 2018 loppuun mennessä EU tulee arvioi-

maan kaikkien hyväksymiensä ravinnon lisäaineiden terveellisuuden ja turvallisuuden alkaen elintarvikeväreistä. Makeuttajien arviointi valmistuu kuitenkin vasta vuoden 2020 loppuun mennessä.

Tulevaisuusvaliokunta katsoo, että tuotantotavasta riippumatta laadukkuuden tulee olla suomalaisen ruokapolitiikan lähtökohta. Laatu on pystyttävä todentamaan ja jäljittämään pellolta pöytään. Suomalainen ruoka voi menettää tärkeimmän kilpailuetunsa eli kuluttajan luottamuksen. Jo nyt näkyy eri tutkimuksissa, että kansalaisten arvostus kotimaista ruokaa kohtaan on laskemassa. Kuluttajat eivät myöskään enää luota viranomaisvalvontaan siinä määrin kuin aikaisemmin. On selvitettävä mahdollisuuksia luoda Suomeen niin sanotun kolmannen osapuolen auditointiin ja tarkastuksiin perustuvat alkutuotannon kansainväliset laatustandardit. Kaupan EU-maista tuomista kasviksista ja hedelmistä 90—95 % on niin sanotun GlobalGAP-laatu-järjestelmän mukaan tuotettua. Vastaava kolmannen osapuolen auditointiin perustuva laatu-järjestelmätyö on ulotettavissa tiloilta kuluttajalle asti.

Suomalainen kala

Suomessa kalat ovat jääneet selonteossa liian vähälle huomiolle. Suomalainen runsas luonnonkala- (villikala-) kanta on ainutlaatuinen rikkaus maailmassa. Noin 150 miljoonan kilon kalansaaliista valtaosa on luonnonkalaa, mutta vain 7 % ammattikalastajien saaliista käytetään ihmisten ravinnoksi (enin osa päätyy turkistarhoille). Suomalaiset eivät osaa riittävästi käyttää mm. omega-rasvahappojen takia terveellisiä ja maukkaita pienkaloja (silakka, kilohaili, särki, ahven jne.). Valmisruoka- ja einestuohtantoon pitäisi kehitellä uusia tuotteita, jotta kuluttajan olisi helppoa käyttää monipuolisesti kaloja. Jotta nimenomaan luonnonkalojen käyttöä saadaan lisättyä, on paikallisten kalastajien ja paikallisten kalatuotteiden valmistajien saatava nykyistä parempi asema kaupan jakeluketjussa. Kalan tuoreus, joka on olennaista, on myös näin varmistettavissa. Suomalaisten luonnonkalan käyt-

töä uhkaa ammattikalastajien erittäin nopea väheneminen.

Kokonaisuuksien hallinta puutteellista

Kalankasvatus tarjoaa merkittävän taloudellisen mahdollisuuden Suomelle tulevaisuudessa. Suomessa kasvatettiin vuonna 2009 yhteensä noin 13,6 miljoonaa kiloa ruokakalaa. Kirjolohi on tärkein viljelty ruokakalalajimme, ja sen tuotantomäärä on pysynyt vakaana viime vuodet. Kirjolohta tuotettiin 12,7 miljoonaa ja siikaa 0,7 miljoonaa kiloa.

Valiokunta arvostelee suomalaista ruokapolitiikkaa kokonaisuuksien hallinnan puutteesta.

Vastuu koko ruokapolitiikasta eri tasoiheen ja aloineen sekä työnjako viranomaisten ja eri toimijoiden välillä on epäselvä. Yhteistyö sekä selkeät ja reilut pelisäännöt ovat tarpeen erityisesti luomuruuan, paikallisruuan ja pientuottajien aseman sekä kuluttajien informoinnin parantamiseksi. Tällä hetkellä suurimmat lähiruuan käytön ongelmat liittyvät vähittäiskaupan ja ammattikeittiöiden hankintapolitiikkaan.

Lausunto

Lausuntonaan tulevaisuusvaliokunta esittää,

että maa- ja metsätalousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Marja Tiura /kok (osittain)
vpj. Jyrki Kasvi /vihr
jäs. Mikko Alatalo /kesk
Marko Asell /sd
Harri Jaskari /kok (osittain)
Kyösti Karjula /kesk (osittain)
Miapetra Kumpula-Natri /sd
Jouko Laxell /kok
Päivi Lipponen /sd

Marjo Matikainen-Kallström /kok (osittain)
Juha Mieto /kesk (osittain)
Mats Nylund /r (osittain)
Sirpa Paatero /sd
Lyly Rajala /kok (osittain)
Kimmo Tiilikainen /kesk (osittain)
Pertti Virtanen /ps (osittain)
Jyrki Yrttiaho /vas (osittain).

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Paula Tiihonen,
asiantuntija Osmo Kuusi.